

Cümə, 29 noyabr 1918-ci il, nömrə 52

AZƏRBAYCAN

Gündəlik siyasi, elmi və iqtisadi türk qəzetəsidir

İkinci sənəyi-dəvamiyyəsi. Cümə, 24 səfərlümüzəffər sənə 1337. 29 təşrini-sani sənə 1918.

Türk və islamlığa müfid məqalələrə səhifələrimiz açıqdır. Dərc olunmayan övraq iadə edilməz. Dərc edilən məqalatın mükafatını idarə təyin edir. Məhəlli-idarə: Bakı, Vorontsovski və Qubernski küçələrin küncündə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” idarəsi. Telefon nömrə 39-60. Tək nüsxəsi 70 qəpik.

Abunə şərait: Yanvarın birinədək Bakı üçün 24, başqa şəhərlərə 35 rublədir. Bir aylığı Bakıda 12, başqa şəhərlərdə 19 rublədir. Elan fiatı: sətiri 2 rublə. Kərratla gedən elanlar üçün güzəşt edilir.

ELAN

Bununla “Azərbaycan” qəzetəsi idarəsi elan edir ki, həmin qəzetənin intişara [nəşrə] başladığı günədək Qafqazda türk və rus lisanlarında nəşr edilmiş qəzetə, jurnal, əkslər [fotoşəkillər], tarixi məlumat və Azərbaycan həyat və mədəniyyətində əhəmiyyəti olan asarı [əsərləri] idarəyə təqdim edənələr gözəl mükafat veriləcəkdir. Arzu edənələr Vorontsovski caddədə 4 nömrəli evdə “Azərbaycan” qəzetəsi idarəsinə saat 10-dan 2-yə kimi müraciət etməlidirlər. Telefon nömrə 39-60.

6/8 5-1

ELAN

Bununla ümuma elan olunur ki:

1) Bakı şəhərinə Azərbaycan (səbiq Zaqafqaz) dəmiryolu mövqiflərindən [stansiyalarından], Poyludan başlamış Bakı şəhərinə, sərbəst ərzaq (taxıl, düyü, göyərti, meyvə və ələfiyyat [yem]) və içki, odun və kömür gətirməyə icazə verilir.

2) Azərbaycan (səbiq Zaqafqaz) dəmiryolunun hamı mövqiflərində, Poylu mövqifi və Bakı arasında bilamümaniat [maneəsiz] nəqliyyat başlanır.

Qeyd: Müvəqqəti olaraq Gəncə mövqifindən taxıl çıxarmaq qadağandır. Həmçinin Bakı mövqifindən isə malı ancaq Ərzaq nazirinin xüsusi şəhadətnamələri ilə çıxarmaq mümkündür. Qalan mövqiflərdə malı qəbul edib göndərməsinə Ərzaq nazirinin icazənaməsi lazım deyil. (Bakı və Gəncə mövqiflərindən siva [başqa]).

*Ərzaq naziri: Yusifbəyov
Dəftərxana müdiri: Luçinski*

BÜTÜN AZƏRBAYCAN ƏHALİSİNƏ

Vətəndaşlar!

Müharibə və inqilab zamanının fəvqəladə əhvalını nəzərə alaraq tətillik etmiş olan Azərbaycan Şurayi-Millisi iqtizayi-zaman [zamanın tələbi] ilə təkrar Azərbaycan paytaxtı Bakıda toplandı. Şurayi-Millinin ən əvvəl qəbul etdiyi qanun, sırf Azərbaycan müsəlmanlarına məxsus olan Şurayi-Millini, milli bir şəkildən çıxarıb da dövləti bir şəkildə salmaq oldu. Bu ayın 19-da qəbul etdiyi qanunnaməyə görə

Şurayi-Milli, dekabrın üçünə qədər 120 əzalıq [üzvlük] bir Məclisi-Məbusan (Parlaman) halına gələcəkdir. Bu məclisə azlıqda qalan millətlərdən nümayəndələr cəlb olunduğu kimi, məmləkətin vilayətlərindən də vəkilər çağırılmışdır. Bu surətlə yığılacaq Məclisi-Məbusan, iləridə ümumi intixab [seçki] üsulu ilə Azərbaycan Məclisi-Müəssisani [Təsisçilər Məclisi] yığıncaya qədər, yurdumuzun sahibi olacaq, onun müqəddəratını həll, hökumətini təşkil və mənafeyini mühafizə edəcəkdir.

Vətəndaşlar!

Hərbi-ümumi axıra çatır. Millətlərin dörd gözlə gözlədikləri sülhi-ümumi bayramının axşamındayız. Böylə səadətli bir günün ərəfəsində cahan tarixi Hərbi-ümumi qədər böyük və məndar inqilabların şahidi olmaqda, məhkum millətlər kəndi haqlarını qaytarmaq, istiqlal və hürriyyəti-tamına [tam bir istiqlal və hürriyyətə] qiyam etməkdədirlər [qalxmaqdadırlar].

Beşinci sənəyə varan o şeytani qitali-əqvam [millətlər qırımı] nəhayət “Cəmiyyəti-Əqvam” [Millətlər Cəmiyyəti] kimi rəhmani bir nəticəyə gəlir.

Bu gün yalnız məğlubların deyil, qaliblərin də şüarı, “Millətlər öz müqəddəratlarını təyin etməyə haqqına malikdirlər” düsturundan ibarətdir. Vicdani-bəşərin milyonlarca insan qanı bahasına qazanmış olduğu “Cəmiyyəti-Əqvam” fikri boş bir söz olmayıb, şübhəsiz ki, bir mənaya malik olacaqdır.

Bizi təxribkar qüvvələrdən, məh-

vedici anarşidən, hərc-mərəcdən qurtarmaq üçün öz dəvətimizlə gələn türklər vəzifeyi-xilaskaranələrini [xilasçılıq vəzifələrini] ifa edərək, bu gün mövqelərini Müttəfiq əsgərlərə təslim etmişlərdir. Qafqaziya ərazisi üzərində asayışı təmin etməyə üçün gələn bu yeni qüvvət, millətlərin müqəddəratını təyin edib də istədikləri kimi yaşamaq əzminə mane bir qüvvət deyildir. Cəmiyyəti-Əqvam fikrinin ələmdarı [bayraqdarı] bulunan rəisi-cümhur [prezident] Vilson bu zümrəyə mənsubdur. Paytaxtımızda müsafir bulunan Müttəfiq əsgərlərin komandanı müsyö Tomson, Qafqaziyaya aid məsələlərin Sülhi-Ümumi Konqresində həll olunacağına rəsmən bəyan etmişlərdir.

Əvət, vətəndaşlar! Azərbaycanın müqəddəs haqqı-istiqlalı heç bir millət tərəfindən inkar edilməyir. Biləks [əksinə], hüsntəvvəcöh [rəğbət] və qəbul görməkdədir. İnanalım millətimize istiqbalına [gələcəyinə], inanalım Azərbaycanın səadətinə!

Dünya müharibəsinin sükut bulmaqda olan təlatümlü ümmanı məvərasından [arxasından] millətlərin hürriyyət və səadət günəşi möhtəşəm bir surətdə tülu edir [doğur]. Millətlər üzərlərindəki əski həyat və istibdad qüyud [bağlarını] və zəncirlərini ataraq yeni bir həyat və istiqlala hazırlanırlar.

Vətəndaşlar! Bizə fəlakət və səfəldən başqa bir şey verməyən ədavət və ixtilafı tərək edəlim. Müqəddəratitarixiyyə [tarixi müqəddəratımız] həpimizi bir yerdə yaşamaq məcburiyyətində bulundurur. Yeni başlayan

həyatın təbii məşəqqətlərini asanlıqla çəkmək və müşkül mənzillərini rahatlıqla keçmək və yeni həyata ləyaqət qazanmaq üçün yaşayışımızı məqul [məntiqi] və insani əsaslar üzərinə quralım! Yekdigərimizi [bir-birimizi] sevəlim, bir-birimizə ehtiram edəlim!

Bütün Azərbaycan vətəndaşları bilafərqi-millətü-məzhəb [millət və məzhəb fərqi olmadan] bir vətənin övlədiləridir. Ümumi vətəndə müştərək həyatlarını qurmaq və bərabərlikdə kəndi səadətlerini hazırlamaq üçün onlar yekdigərinə əl uzatmalı və yardım etməlidirlər.

Bu xüsusda ən böyük məsuliyyət və ən ağır vəzifə bittəbii Azərbaycanın türklərinə, müsəlman camaatına düşəcəkdir. Onlar bu torpaq üzərində yaşayanların ən böyük əksəriyyətini təşkil etdiklərindən, daha ziyadə fədakar və daha ziyadə mütəhəmmil [dözümlü] bulunmalıdırlar.

Əvət, vətəndaşlar! Zamanın əhəmiyyətini dərk edəlim! Hər millətin haqqını təslim edəcək Sülhi-Ümumi Konqresi uzaq deyildir. O zamana qədər vətənimizi iğtişaşdan qoruyalım. Azərbaycan Məclisi-Məbusanını təsis, hökumətini yenidən təşkil edəlim və var qüvvət və mücahidəmizlə sülhi-ümumi məclisinə hazırlaşalım!

Yaşasın Azərbaycan Məclisi-Məbusanı!

Yaşasın Azərbaycan Cümhuriyyəti!
Yaşasın Cəmiyyəti-Əqvam!

*Şurayi-Milli namına: Rəis
Məhəmməd Əmin Rəsulzadə*

BAKI, 29 TƏŞRİNİ-SANI

Müttəfiqlərin şəhərimizə vürudundan [gəlişindən] istifadə edərək qəlb-ləri dürlü-dürlü ehtirasat ilə dolu bir taqım əşxas və firqələr nümayəndələri dəxi Bakıya gəlmişlərdir. Bunların içində indi olduğu üzrə bolşeviklərdən tutmuş, hətta rus qaragüruh fikri və amalını təqib edən [daşıyan] həriflər dəxi vardır. Bunlar gələr-gəlməz öz məhəlli [yerli] həmdaşları ilə görüşüb, danışib yavaş-yavaş hər kəs öz fikrini yürütməyə şüru etmişlərdir [başlamışlardır].

Bunların təşviq və təhrikatı [təhrik-ləri] sayəsində yerli rus məhafili [qrup-ları], Azərbaycan türklərinin onlara qarşı göstərdiyi hüsnrəğbətə rəğmən yavaş-yavaş öz iddialarını artırmaqla bərabər “hakim millət” təəssübünü [ideyasını] bürüzə verirlər. Hökumətimizə və məmləkətimizə artıq etina göstərmir və özlərini Nikolay dövründəki kimi bir əyyamda hiss etmək istəyirlər. “Azərbaycan” sözü onlara xoş gəlmir, “böyük Rusiya” dan başqa ayrı kəlimə eşitməyi özləri üçün ağır hesab edirlər.

Şayani-diqqət [diqqətəlayiq] burasıdır ki, bunlar təklikdə bir-biri ilə həmməslək [eyni əqidədə] olmadıqları halda, məsələ Azərbaycanın istiqlaliliyyətinə gəldikdə hamısı yekdil və həmrəy olurlar. Məsələn, əksəri “İnqilabiyyuni-İctimaiyyun” [Sosialist İnqilabçılar] firqəsinə mənsub olub da özlərinə “Qafqaz və Mavərayi-Bəhri-Xəzər [Za-

kaspiysk] Hökuməti” adı qoyan sosialistlər bizə “lütf” edərək deyirlər ki, “Eybi yoxdur, müsəlmanalara da təzə təşəkkül edəcək hökumətdə bir-iki yer verərik, bu şərt üzrə ki, yer verilənlər Osmanlı orientasiyası tərəfdarı olmayıb, demokrat məsləkli olsunlar.” Bizə böylə bir “mərhəmət” göstərirlər.

Burada təbii olaraq bir sual əmələ gəlir:

– Əgər siz həqiqi sosialistsinizsə, o halda Osmanlı rəngi və ya rus, ingilis rəngi ilə nə işiniz vardır? Osmanlı nə vaxt sosializmə və ya demokratizmə zidd getdi? Və ya hangi demokratik əsasdır ki, bir taqım yabançı əşxasın [şəxslərin] milyonlarca nüfusu olan bir məmləkətə və onun millətinə hakim olmaq iddiasına müsaidə versin?

Nəşr etdikləri qəzetənin əvvəlinci nömrələrindən Azərbaycan tərz-i-hökumətini [idarə şəklini] “tənqidə” girişib, məsləki müəyyən Rus Milli Komitəsi tərəfindən təşviq edilən tək-tək “şikayətləri” dəstəvix [bəhanə] edərək: “Hanı bəs, siz dediyiniz əmnü-asayiş [əmin-amanlıq və asayiş]? Budur, Şamaxı uyezdidin filan malakan kəndində pristav filankəsdən bir belə rüşvət alıbdır.” deyər bağırırlar.

Böylə cüziyyəti [xırdalıqları] həman dəm Müttəfiqlərin gözlərinə çarpmaq istəyirlər. Lakin, biz isə cavabında bunu söyləməyirik:

– Siz indi böylə cüziyyəti gözə çarpmaqqla, bizi fəna nəzərə vermək istəyirsiniz. Bəs həmin göstərdiyiniz uyezddə 40-adək müsəlman kəndləri

dağılıb, minlərcə məsum əhali öldürüləndə hökumət kimin əlində idi? Sizin və sizin yoldaşlarınızın əllərində deyilməydi? Bəs, nə üçün bu xüsusda bir ləfz [söz] belə söyləməyirsiniz? Əcəba, demokratik əsası böyləmi olar?

Digər tərəfdən, kadetlər və sağ güruhlarla dolu olan Rus Milli Komitəsi “Vahid Rusiya” şüarı ilə qalxıb bizə deyirlər ki: “Rusiyanın adı bir üzvi olub da Ufa Hökumətinə tabe olunuz.” Lakin, Ufa Hökuməti ayrılmış millətləri nə əsasla “Vahid Rusiya” bayrağı altına sövq edəcəkdir? Və həmin Hökuməti rus milləti özü təsdiq etmişdirmi? Kimlərdən ibarətdir və hal-hazırda mövcuddurmu?”

Bu sualları cüziyyətdən ədd [hesab] edərək: “Rus Məclisi-Müəssisanı [Təsisçilər Məclisi] ufaq millətlər üçün nə yol göstərsə, siz də o yol ilə gedərsiniz” deyirlər. “Ufaq millətlər kəndi müqəddəratlarını kəndi əllərinə alaçaqlar” şüarını artıq etiraf etməyə meyl göstərməyən kimi görünürlər. İndiyə qədər başqa Qafqaz hökumətləri hər bir işlərini milliləşdirmək üçün rusları içlərindən çıxartmaq təşəbbüsündə olduqda, ruslara məmləkətimizdə hüsnrəğbət göstərib, baş yerdə əyləşdirməmizi, indi heç bir nəzəri-ətibara almayırlar və açıq-açığına “Burası Rusiya dövlətidir” deməkdən nə utanıb, nə çəkinirlər. Burasının Rusiya dövləti olması cümləsini o qədər vüsətləndirmişlər ki, hətta, bəzi ictimai müəssisələr böylə bir şüarı ciddi surətdə yürütmək qəsdinə düş-

müslərdir. Böylə ki, məşhur “Sentrodom”, yəni ev komitələrinin mərkəzi müəssisəsi – ki kadet fikirli əzalar [üzvlər] ilə doludur – gürcü dilində yazılan ərizələri geri göndərərək əmr edir ki, burada dövlət dili rus dilidir. Başqa dildə yazılan ərizələr qəbul edilməz. Xəlayiqin [xalqın] iqtisadi ehtiyacını rəf etməkdən [aradan qaldırmaqdan] başqa siyasət işlərinə dolaşmağa lazım gələn bir müəssisə, bu gün siyasət aləminə girişib də əhaliyə “ton” vermək iddiasında olur.

Bizcə böylə hal artıq davam edərsə, məmləkətimiz və camaatımız dürlü-dürlü intriqalar qurbanı ola bilər. Bu dərəbəyliyi aradan qaldırmaq və Müttəfiq Baş komandanlığı ilə məsələni qəti bir surətdə həll etmək lüzumu növbəti mühüm məsələlərin ən başlıcasıdır. Çünki aralıqda böylə intriqaların vücudu hər kəsi öz vəzifəsindən çəkendirib, qayda və nizamı pozmaqla hərc-mərc ehdasına [əmələ gəlməsinə] böyük bir səbəbiyyət verə bilər.

TELEQRAF XƏBƏRLƏRİ

- Prins Maks, Almaniya dövlətinin naibüssəltənəsi [səltənət naibi, vəkili] təyin ediləcəkdir. Kansler təyin edilən Ebert sosialist olub, keçmişlərdə Berlində dərzilik edirmiş.

- Əhalini bolşevizm və ərzaq anbarlarını dağıtmağa qoymamaq üçün İngiltərə Hökuməti tərəfindən bir para şəhərlərə acentələr göndərilmişdir. Bu

qətnamə nəticəsi olaraq bir çox yerlərdə inqilab hərəkatı dayandırılmışdır.

- Londondan xəbər verirlər ki, 1900-cü ildən bəri davam edən İngiltərə Parlamanı buraxılmışdır. Təzə seçkilər kanuni-əvvəlin (dekabrın) 12-sinə təyin edilmişdir.

- 11100 nəfər fransız Peştə şəhərinə daxil olmuşdur. İnsbruk italyanlar tərəfindən zəbt edilmişdir. Romaniya Şurayı-Millisi [Milli Şurası] Serbiya əsgərlərinin Banata daxil olmaları və Banatın Serbiyaya yapışdırılması ilə Serbiya bayraqları altında Romaniya əhalisinə zorla yəmin etdirmək əleyhinə Müttəfiq hökumətlərə və Çiçerinə protesto etmişdir. Romaniya Şurayı-Millisi Serbiya Hökumətinə öz zəbt edici qəsbkarana [niyyətlərindən] dəstbərdar olmaq [əl çəkmək] üçün icrayi-nüfuz yetirilməsini [təzyiq göstərilməsini] və bununla Romaniya əhalisinə öz müqəddəratını həll etmək imkanı verilməsini xahiş edir.

- Cenevrədən xəbər verirlər ki, Yassıda Transilvaniyanın zəbt edilməsi lehinə nümayişlər vəqə olmaqdadır. Müttəfiqlərin siyasi firqələri öz aralarında müşavirə etməkdədirlər. Romaniyada Nəzarət Kabinəsinin istefası xəbərini verirlər. Milli hökumət təşkili gözlənir.

- Pekindən xəbər verirlər ki, Müttəfiq dövlətlər heyəti Çin Hökumətinə nota verib, Çin Hökuməti tərəfindən xələdar edilmiş [pozulmuş] bir çox maddələri göstərmişlərdir. Çin Hökuməti öz istehsalatını genişləndirmək

əvəzinə, öz mədaxilini daxili mübarizəyə sərf etməsinə görə, Qlam öz məyusluğunu izhar etmişdir.

- Stokholmdan verilən xəbərə görə, İsveç heyəti Ukraynadan qayıtmışdır. Onların dediyinə görə, bolşeviklər Ukraynanı təhdid etməkdədirlər. Bolşeviklər əleyhinə müdafiə olaraq alman əsgərlərinin Ukraynada qalmalarına təhəmmül edilir.

Hindistan haqqında

“Royer” agentliyi tərəfindən 30 təşrinə-əvvəldə [oktyabrda] xəbər verilib də idarəmizə indi çatmış olan və Hindistan haqqında İngiltərə nazirlərindən Lloyd Corcun nəzəriyyatını [fikirlərini] həvi [ehtiva edən] bir teleqrafı əhəmiyyətindən naşi [ötrü] dərc edirik.

Gildholl bələdiyyə rəisi evində verilmiş olan bir ziyafətdə Lloyd Corc irad etdiyi nitqində demişdir ki:

“Müttəfiqlərin yorulmaqsızın almanları təqib etmələri sayəsində almanlar Müttəfiq xətti-hərbini [cəbhəsini] yara bilmədilər. Kayzerin xəlini [taxtdan endirilməsini] Lloyd Corc tarixi-cahanda [dünya tarixində] ən böyük bir vəqə [hadisə] ədd [hesab] edir. Millətin iştiraki-rizası ilə cahanı əziyyət və dəhşətlərə düşür etmiş Almaniya cəzasını çəkməlidir.

Almaniya bəşəriyyətə qarşı bir cinayət yaptı. İşbu cinayətdə hökmdarlarını alqışlayan alman xalqı da iştirak etmişdi. Şimdi qalibiyyət onlar tərəfində olsaydı, şu xalq yenə də

onları alqışlardı. Təhdiddən xilas məsələsini həll etdikdə, bunu da xatirdən çıxarmamalıyıq. Biz xalqa qarşı xüsumət [düşmənçilik] qaldırmaq istəməyirik. Lakin bu həqiqəti unutmaq olmaz. Şərait öylə olmalıdır ki, bu dörd il fəcayə [facialəri] və məzalimi [zülmləri] təkrar edilməsinlər. (Alqışlar)

Biz ədalətsizlik yapmırıq. Biz Almaniyaadan bir qarış da olsa belə yer almaq niyyətində deyilik. 1870-ci sənədəki xətanı təkrar etmərik ki, onun da böylə bir cəzası olsun.

Əsgərlərə gəldikdə, söyləmişdir ki, dəryaları aşib, müavinət [yardım] üçün bizə köüllü sifətində köməyə gələn qəhrəman və rəşid [rəşadətli, cəsur] əsgərləri xatirdən çıxarmamalıdır. Onların böylə qalibiyyətdə bizimlə şərik olduqları bədihidir [açıqdır]. Ona görə də, sülh məsələsi həll edildikdə onların da fədakarlıqlarına münasib səsləri olmalıdır. İngiltərə bir il bundan əqdəm [əvvəl] sülh məclisində təklif edəcəyimiz şəraiti hazırlayanda, onlarla məsləhətləşdik. Bu sənə yenə də bərabər həməən sülh şəraitini nəzərdən keçirdikdə, hökmdarların və Hindistanın nümayəndələri ilə bir fikrə gəldik. Bu gənc millətlər o qədər qəhrəmanlıqlar göstərmişlər ki, qalibiyyətə o qədər səbəb olmuşlar ki, Şurada iştirak etməyə kəndilərinə haqq qazanmışlardır.

Düşməni iflas dərəcəsinə yetirən bu qalibiyyətə maddi cəhətdən bizə müavinət [yardım] edən o böyük Hindistan imperiyasına da böylə ədalətli

əlaqə olmalıdır. Hindistanın ehtiyacları sülh məclisində unudulmamalıdır. Dörd sənə davam edən üxüvvətimiz [qardaşlığımız] bu gün birdən-birə qırılmamalıdır. İngiltərə dövlətinin şuralarda olan vəziyyəti bugünkü dərəcədən yüksək heç bir zaman olmamışdı. (Alqışlar) Fəqət, bizim fəaliyyətimiz sülhdən sonra başlanacaqdır. Ən yaxın vaxtlar Britaniya və imperiyamızın müqəddəratına həsr edilməlidir. Böylə bir əzəmətli vaxtımda mən də sizi, imperiyanı nicat yoluna çıxaranadək üsyanı unutmağa dəvət edirəm.”

LORD-KANSLER FİNLEYİN NİTQİ

Təşrini-əvvəlin [oktyabrın] 28-də Londondan xəbər verilir ki, lord-kansler Finley Etilaf dövlətləri parlament nümayəndələri şərəfinə kəşidə edilmiş [verilmiş] ziyafətdə söylədiyi nitqində demişdir ki, Belçika yalnız alman ordusuna deyil, Almaniya Hökumətinin hiyləkarəne intriqalarına da müqavimət etmişdir. Tarixi-bəşərdə almanların müharibə üsulu və tərzi-hərəkatı yeni bir şeydir. Lilldən dinc əhalinin köçürülməsi öylə bir cinayətdir ki, müqəssirləri rüsva etməlidir. Sualtı qayıqları komandanlarına sərnişin gəmiləri[ni] qərq etməyə görə “Dəmir Xaç” nişanı verilirdi. Yəni, “Dəmir Xaç” namussuzluq və insaniyyətsizlik əlaməti imiş. Lakin, almanlar ən böyük vəhşiliyi əsirlərimiz haqqında icra etmişlərdir. Bunlar aclıqdan

başqa, min dürlü işgəncələrə məruz qalmışlardır. Beynəlmiləl adabın [qayda-qanunun] müdafiə və mühafizəsi üçün bu canilər tənbeh edilməlidir.

Mötəliflərin [Etilaf dövlətlərinin] müzakirə edəcəkləri digər bir məsələ də zərərlərin ödənməsidir. Əlbəttə, hər zərər ödənməməz. Ölü dirilməz və heç bir məbləğ məqtulun [qətl edilənin] baqi mandələrini [arxada qalanlarını] qənaətləndirməz. Fəqət, Fransa ilə Belçikanın nəhayətsiz maddi zərərləri ödənməlidirlər. Hər bir qərq edilmiş gəminin əvəzi alınmalıdır. Biz razı ola bilmərik ki, müharibədən sonra davadan mütəzərrir olmamış [zərər görməmiş] qalan Almaniya ticarət donanması üstünlük qazansın. Alman dənizdə bütün məsaisi [gücünü] ilə buna çalışmışdır. Fəqət biz buna mane olmalıyıq.

Özünü hökumətlə bir bilən alman milləti, militarizm onlara bir mənfəət verməz, vermədi də. Qalibiyətdən şadlanan və müdhiş təcavüzlərə laqeyd baxan alman milləti şimdiki kayzerinin əməlinə cavabdeh olmalıdır. Həqiqətdə alman milləti özünü kayzerdən ayırmamışdır. Millət həmişə onun müvəffəqiyyətlərini təhsin [tərifləmiş] və cinayətlərini əfv etmişdir. İndi də cəzasını çəkməlidir.

ALMANİYADA

- Berlin Şurasının İcraiyyə Komitəsində müntəxəb [seçilmiş] komanda

ilə alman sosialist ordusu təşkil edil-məsi planı hazırlanmaqdadır. Sosialist cümhuriyyəti nişanı olaraq, köhnə nişanlar əvəzinə təzə qırmızı nişanlar tətbiq edilmişdir. Rəşadət təməyyüz [fərqlənmə] nişanları ləğv edilmişdir. Silah ancaq xidməti vəzifələr ifasında gəzdirilir.

- Kiyev Şurası, bütün hökumət ixtiyarının şuralara vəgüzar olunmasını [tapşırılmasını]; sənayenin, bankların və böyük müllərin milliləşdirilməsini tə-ləb edir. Drezden iştirakiyyunları [sosi-alistləri] Milli Şuranın macəracu [ma-cərapərəst] və ictimai inqilaba təhlükəli təsiri olduğu haqqında Şura tərəfin-dən bir qətnamə qəbul edilməsi üçün dəvətnamə nəşr etmişlər. Rəsmi sur-ətdə xəbər verirlər ki, Berlin Şurasının İcraiyyə Komitəsinə bütün cümhuri-yətə dəxli olan məsələlərin həlli üçün Reyxstaq üzvləri daxil ediləcəklərdir.

- Stokholmdan xəbər verirlər ki, İngiltərə generalı Betti Almaniya Şura nümayəndələrini Hökumət tərəfindən təsdiq olunmamış ədd [hesab] etdiyinə görə, onlarla müzakirata [danışıqlara] başlamaqdan imtina etmişdir.

- Təşrini-saninin [noyabrın] 24-də alman mətbuatı xəbər verir ki, Fəhlə və Saldat Vəkilləri Şurasının [Fəhlə və Əsgər Deputatları Sovetinin] İcraiyyə Komitəsi ilə Xalq Komissarları Şurası-nın iclasında böylə bir qətnamə çıxarılmışdır: İnqilab təzə məşrutıyyət [konstitusiya] qanunları vücuda gətirmişdir. Birinci intiqal [keçid] zamanında təzə qanun Fəhlə və Saldat Şurasının

İcraiyyə Komitəsi ilə Xalq Komissarları Şurası arasında böylə sazişə bais olmuşdur. Əvvəla, siyasi hökumət, Alman Sosialist Cümhuriyyətinin Fəhlə və Saldat Vəkillər Şuraları əlində olar, onların məqsədi inqilab fütuhətini [nailiyyətlərini] saxlamaq və əks-inqil-aba imkan verməmək üçün bu inqilabı möhkəmləşdirmək. Saniyə [ikincisi], Fəhlə və Saldat Şuraları Vəkillərinin ictimiası [yığıncağı] Alman Cümhuri-yətinin İcraiyyə Komitəsinə intixab edənə [səçənə] qədər Berlin İcra Ko-mitəsi Alman Cümhuriyyətinin Fəhlə və Saldat Şuraları fəaliyyətinə Berlin və həvalisində [ətrafında] olan Fəhlə və Saldat Vəkilləri Şurası ilə bərabər görəcəkdir. Salisən [üçüncüsü], Xalq Komissarları Şurasının Berlin Fəhlə və Saldat Vəkilləri Şurası tərəfindən təsdiq edilməsi, cümhuriyyət icra qüvvə-sinin zəbt edilməsindən ibarətdir. Rabiən [dördüncüsü], milli münasibət [münasibətlər] qəti surətdə həll edilənə qədər, həmçinin Prussiyada Cümhu-riyyət kabinəsi üzvlərinin təsdiq və kənar edilmələri Mərkəzi İcra Şurası ixtiyarında qalır. Kontrolluq [təftiş] ixtiyarı. Xamisən [beşincisi], Kabinə tərəfindən xüsusi vəzirlər [nazirlər] təyin edildiyi zaman, Şuranın rəyi nəzərə alınmalıdır. Fəhlə və Saldat Vəkillər Şuralarının Milli Şurası müm-kün olan qədər tez vəqə olmalıdır [baş tutmalıdır].

- Təşrini-saninin [noyabrın] 23-də Berliindən verilən xəbərə görə, Alma-niya Hökuməti Petroqradda və Mosk-

vada olan alman Fəhlə və Saldat Şuralarına xəbər verilməsini xahiş edir ki, onların etiraf edilməsi [tanınması] məsələsi ancaq onların nə cür təşkil edilmələri, məhəlli [yerli] hökumətlə alman məmurlarına olan münasibətləri aşkar edildikdən sonra həll edilə biləcəkdir. Buna binaən [görə], bu məsələlərin müzakirəsindən ötrü mümkün qədər tezliklə birər nümayəndə Berlinə göndərilməsini xahiş etmişdir.

TÜRKİYƏDƏ QADINLIQ MƏSƏLƏSİ “Feminizm”

3

Feminizm məsələsini ruhu və qəvamisi [mübhəm tərəfləri] ilə meydanı-ələniyyətə vəz [aşkara çıxarmaq], əfkari-ümumiyyə [ictimai rəy] üzərində dolaşan kabusu rəf etmək [aradan qaldırmaq] üçün müzlim [qaranlıq] həyatdan nurani nicata [ışıqlı qurtuluşa] isal edici [istiqamətləndirən] qüvvətli əllər, müqtədir mühərrirlər meydana çıxdı. Bidayəti-məşrutıyyətdən [Məşrutıyyət dövrünün başlanğıcından] bu hər b sənələrinə qədər nəşr edilən risalələrdən alır oxursanız... məsələ, bir vaxtlar “Halə”, “Şəhab” və sairə çıxdı, “Sərvəti-fünun”, “Şəhbal”, “Zəka” kimi salon məcmuələri [jurnalları] çıxdı. Bir vaxt “Piano”, “Düşünürəm” qəzetələrini çıxaran heyəti-təhririyyətdən [yazı heyətindən] Tofiq və Nəbillər azmı

çalışdı? Sonralar “Rəsimli kitab”, “Donanma” məcmuəsi, bilxassə [xüsusilə] Türkiyədə də qadınlığa, şeirin hesabı [sayı] nöqtəyi-nəzərindən ən ziyadə xidmət edən “Rəbab” qəzetəsi, “Türk yurdu”, “İctihad”... Bu məcmuələrin kamilən qadınlığa aid ayrıca fəsiləri vardır.

Son zamanlarda milli cərəyanlar oyandırmaq əsasına binaən [görə] intişar edən [nəşr edilən] “Yeni məcmuə”-də yenə o fikirlər nəmalanmağa [çıxəklənməyə] başlamışdır. Nəticə etibarı ilə İstanbul mətbuatı feminizm məsəili [məsələləri] haqqında ciddi uğraşdı. Mühərririni-Osmaniyyədən [Osmanlı yazıcılarından] müxəllədati-güzideyi-irfan [idrakin ən gözəl şah əsərləri] ilə şöhrətyab olan [şöhrət tapan] Cəlal Nuri bəy, qadınlara aid bir çox məqalələr yazdığı kimi, “Feminizm” namında bir də kitabı vardır.

Türkiyədə bir günəş qədər parlaq şeirləri ilə qadınlıq ruhunu tənvir [ışıqlandıran] və təsvir edən Tofiq Fikrət kimi bir ədib vardır. Bunlar kamilən qadınlıq həyati-ictimaiyyəsi [qadınların ictimai həyatı] uğruna mücahidini-qələm [qələm mücahidləri] əddinə [sayılmağa] səzadır [layıqdır]. Türkiyədə feminizm bəhsini qüvvətləndirən şairlər, ədiblər olduğu kimi, roman yazan romantiklər[in], fərəzə [məsələ] ən ziyadə romançılıqda şöhrət bulan Hüseyn Rəhmi bəy kiminin, xoş əsərləri vardır. Qadınlıq həyati-ictimaiyyəyimiz haqqında nə gözəl məlumat verir.

Qadınları ictimada [çalışmağa; cəhd etməyə] dəvət edən erkəklər olduğu kimi, qadınları qadınlığa dəvət edən qadınlar da bulunmuşdur. “Qadınlar dünyası” deyə risalə [broşür] çıxırdı. Xanım qızların səlis ifadələri ilə, gözəl üslubi yazıları ilə mətbuatda olduqca mövqe tutdu. Xatiri sayılır yazı yazanlar var idi; bunlar yalnız xəyalpərvəranə, şəriyyəti-füsunkaranə [füsunkar şəriyyət] ilə sahibi-xamə [qələm sahibi] olmaqla qalmadılar. Bilfeil [həqiqətən], qadınlıq ruhunu ictimaiyyət içərisində parlaqlığını ibraz edəcək [göstərəcək] cəmiyyətlər meydana gətirdilər. Qadınların İşlətmə Cəmiyyəti Türkiyədə pək çox xanımların iaşələrinə mədar [bünövrə] oldu. Yalnız, əcnəbi Avropa hökumətlərində olduğu kimi, mələsəf [təəssüf ki], mürəbbiyəxanalar olmadı. İnşallah, bunu da pək yaxında görmək nəsbidir.

Donanmayı-Osmaninin [Osmanlı donanmasının], Müdafiyeyi-Milliyənin qayeyi-amalına [məqsədinə, qayəsinə] müvafiq xidmətlərdə bulunmağı bir vəcibeyi-vətəniyyə [vətən borcu] ədd [hesab] edərək, sevinə-sevinə əlindəki-ovcundakı qiymətdar [qiymətli] mücəvhəratına [daş-qaşlarına] varıncaya qəddər, hibə etməkdən [bağışlamaqdan] çəkinmədilər. Bunlardan anlaşılır ki, qadınlıq hissiyyəti zamanına görə ən böyük bir qüdrət olaraq tövsif edilməli [qiymətləndirilməlidir].

Ənənəvi fikri-səqamətpərvəranəyə [eyib və nöqsan arayan fikirlərə] hədəf olmaqda mənə yox. Bu hər bə sənələri

içərisində İstanbulda görülən ticarət üzündən sərbəstlik həqiqətən qibtərəsandır [qibtə oyandırır]. Qadınlara hər yerdə bir mövqe verilir. Konfranslarda, konqrelərdə bir mövqe sahibi bulunurlar.

Son sənələrdə görülən asari-tərəqqidən [tərəqqi işarələrindən] bir nümunə də bütün tüccaran [tacirlər] məiyyətlərində [yanlarında] namuskarənə [namuslu bir şəkildə], iffətpərəstanə [iffətli bir şəkildə], kəndi məişətini kəndiləri tədarük etmək surəti ilə mücadileyi-həyata [həyat mübarizəsinə] addım atmış bulunur, hər tərəfdə türk xanım qızlarına görə xidmətlər pək çox feminizmin qayələrinə vüsul [çatma] imkanını göstərir.

Maarif Nəzarətinin bəsirətkar [səğlam düşüncəli], fikri-durəndişənəsinə [uzaqgörən qənaətinə] binaən [əsasən], Türkiyə xanım qızlarını darülfünuna [universitetə] qəbul etmək kimi böyük bir asari-tərəqqi [tərəqqi nümunəsi] görüldü. Rəhleyi-tədrisdən nəşət edən [təhsil görən, təhsil ocağında yetişən] bir diplomat qızla qolay-qolay müsahibələrə girişilməyəcək bir dərəcədə iqtidar [qabiliyyət] göstərərlərsə, nə gözəl olar! Xanım qızlarımızın fikirləri nə qədər geniş, alimanə, vaqifanə düşüncələrə malik olarsa, o qədər iftixar edəriz. Qadınlara mövqeyi-mümtaz [yüksək mövqe] verilə bilmək üçün əvvəli-əmrə [işin əvvəlində] bir hərəkəti-fikriyyənin [ideolojik bir fəaliyyətin] meydana çıxması mətlub [tələb olunur]; bu işə fəzləsi [artıqlaması]

ilə icra edildi. Nəticə, Türkiyə qadınları hüququnu müdafiəyə qadir, nəticəpərdaz [gözəl nitq qabiliyyəti olan] xanımların bulunması, yarın üçün yetişəcək şübbani-vətənin [vətən gənclərinin] milli, irqi səciyyələrin[in] ən böyük inkişaf və təzəhhürünə [çiçəklənməsinə] səbəb olacaqlar. Vətənin təalisi [ucalması, inkişaf etməsi] qadınların əllərindədir. Bunun üçün müqəddərati-atıyyəyə [gələcək müqəddərata] nigahbani-naümid olmaqdan [ümid-sizliklə baxmaqdan], şimdindən selliseyfi-qələm edib [qələm qılıncını çəkib] ümidvar bulunmaq, mömin [imanlı, inanmış] bir iqbal [gələcək] hazırlamaq əlbəttə xeyirlidir.

Bir millətin yüksəlməsi maariflə qaimdir [mümkündür]. Qadınlarımız[in] kiçik çocuqlara verəcəyi tərbiyə əsasi [əsaslı, bünövrəsi möhkəm] olarsa, nə böyük bir əxlaq sahibi olar. Əxlaqiyyat bəhsində də zikr edəcəklər ya.

* * *

Qadınlığın bu hərəkəti-ictimaiyyəsi [ictimai hərəkəti] və daireyi-şümulu [əhatə dairəsi] məhduddur. İstanbuldan taşraya [əyalətə] gedən məmurin [dövlət qulluqçusu] ailələrinə baxaraq, görünək deyilən bir təqliddən sonra işə başlanır. Getdikcə böyük bir vüsət kəsb edir [qazanır]. Əsasən buna hacət qalmadı, zərurəti-ictimaiyyə çoxaldıqca təbiəti ilə o nöqtəyə isal edilir [yönəliirlər, çatırlar]. Şəhərlərdə, qəsəbələrdə yaşayan əhalinin qadınlıq haqqında fikrini sorar isəniz, sizə yal-

nız əsl iffət sahibi olduğunu və zəkiyyə [təmiz, saf] bir ailəyə mənsubiyyəti ilə iftixar edər. Halbuki əxlaq nöqtəyinəzərindən dərəcəyi-tərbiyyəti [tərbiyə səviyyəsi] yoxsa, o qayəyə davam surəti ilə səadət [müvəffəqiyyət] mümkün olar. Fəzaili-əxlaqiyyə [əxlaqi fəzilətlər] nə qədər ülvi xislət olduğunu təqdir edəmməyən cühəlaya [cahillərə] görə, qadınlığın fəzlə [çox] oxumağı günahi-kəbairdən [böyük günahlardan] mədud bulduğu [sayıldığı] sərd [irəli sürür] və isbat edir. Bunlar isə cəhələtin qoyu kölgəsi altında qalmış izbə dəri-hicrandır [qaranlıq, kiçik hicran yurdudur]. Ruhi mahiyyəti, xəlqi əxlaqsızlığı badi [səbəb] olacağına şübhə yoxdur. Dərəcəyi-şümulu [əhatə dairəsi] nə qədər vüsətli [geniş] olsa, cəhələtin saiqəsi [sövq etməsi, yönləndirməsi] ilə o zərbeyi-qəhhar [qəhredici zərbə] hər vaxt fikri-sərbəstanəsini [azad düşüncəsini] zülmət içərisinə sövq edər.

Qadınlardakı məsai [iş, çalışma] dərəcəsi erkəkdən fərqli isə də, əsri təkamülət [müasir inkişaf mərhələsi] bunları getdikcə müsavi [bərabər] qılmaqdadır. Baxınız, Avropada sülh masasına bir rus qadını oturduğu kimi, almanların cəbheyi-hərbinə bir alay rus qadınları hər bə bilfeil [bilavasitə; əməli olaraq] iştirak edirlər. İngilislərin sufrajistləri – inqilabi-əfkar [fikirlərdə inqilab] – əhrranə [sərbəstcəsinə] müsavati-hüquq [hüquq bərabərliyi] qaydalarını qasiblər [qəsb edənlər] əlindən qurtarmaq istəyirlər. Bir çox

sosialist məsləkini ixtiyar etmişlər var. Bunlar kamilən qadınlıq aləmində böyük işlər görə biləcək bir istedadın mövcudiyyətinə bəraəti-istehlaldır [varlığını isbat edən ilk işarələr, ilk addımlardır].

Mən Türkiyədəki qadınları bu qədər yüksək fətanəti-əxlaqiyyədə [əxlaqi qavrayışda] görəmməm. Yalnız, istiqbal [gələcək] üçün bir qeyd ola bilər. İngilis qadınlarındakı onur qədər, fransız qadınlarındakı zövq-pərəstlik qədər, alman qadınlarındakı şəfqəti-milliyəçilik qədər qayələr, ruslar qədər siyasi məqsədlərdə canını fəda edici qədər böyük işlər bacarmaları hələ [hələlik] mümkün deyildir. Hökumət işlərində, bələdiyyə ümurunda [işlərində], bankalarda, şiməndifərlərdə [qatarlarda], əsnaf [sənətkarların] və tüccaranın [tacirlərin] xəfif xidmətlərində, əl işlərində nə qədər böyük məharəti-kamilə sahibi bulduqlarını pək əla isbat etdilər.

Əbdüllətif

SÜLH ƏTRAFINDA

Alman Xariciyyə Nəzarəti Müttəfiq dövlətlərə böylə bir nota ilə müraciətdə bulunmuşdur:

Vilson tərəfindən elan edilən əsaslara istinadən Almaniya xalqı mütarikə [atəşkəs] əqd edildiyi [imzalandığı] zaman Vilsonun vasitəliyini xahiş etmişdi. Məlum olduğu üzrə, bütün millət-

lərin sülh və hüququ bərpa edilməsi ümidi ilə əqd edilən mütarikə şəraiti əvəzinə bizim məhv olmağımız nəzərə alınmışdır. Şimdiki mütarikə şərtlərinin sülh əqd edilməsinə bais ola biləcəyi müşkül olmaqla bərabər, Almaniyada sülh və asayiş bərpa edilməsi və əsgər tərxisi imkan[ı] əvəzinə, bizi başqa vəsilələrlə müharibəni davam etdirməyə məcbur edəcəkdir. Mütarikə şəraiti məmləkətdə hərc-mərcliyə bais olacaqdır. Bizim protestolarımız təsirsiz qalırlar. Hərgah mütarikə şəraiti Almaniyanı gələcəkdə düşmənanə hərəkət başlamağa qeyri-müqtədir etmək arzusu ilə əqd edilmişsə, o zaman Müttəfiq dövlətlər indidən anlamalıdırlar ki, alman milləti müharibəni davam etdirmək arzusunda olmaqla bərabər, bunu etmək qüvvəsinə malik deyildirlər. Almaniya Hökuməti bu fikrə gəlmişdir ki, Müttəfiqlər alman millətini məhv etmək arzusundadırlar. Mütarikə əqd edildikdən sonra Almaniya Hökuməti dərhal Vilsona müraciətlə, mümkün qədər tezliklə müzakirələrinin başlanmasını xahiş etmişdi. Fəqət indiyə qədər Almaniyaya Hökumətinə cavab verilməmişdir. Alman milləti bu fikirdədir ki, Müttəfiqlər müharibəni davam etdirməkdən ötrü alman pulemyotçu əsgərlərindən ifası qeyri-mümkün olan şəraitin ifasını tələb etməklə bir səbəb arayırlar. Vilson deyir ki, sülh, hüquq əsasınca əqd edilməlidir. Buna görə də mübahisəli məsələləri Sülh Konfransından əvvəl həll etmək olmaz. Lakin,

Almaniya Hökuməti bu nəticəyə gəlir ki, fransızlar... Almaniya Hökuməti sülh müzakirəti müddətinin uzadılması əleyhinə protesto edir. Alman millətinə müvəqqədən təcavüz etmək olar, lakin, alman milləti hər halda yaşayıb, öz hüququnu müdafiə və mühafizə edəcəkdir. Almaniya Hökuməti Müttəfiq dövlət əsgərlərinin alman əsgərləri dalınca on kilometrədən yaxın gəlməklə mütarikə şəraitini pozmaları müqabilinə protesto və tutulmuş dəstələrin buraxılmasını xahiş edir.

QƏZETƏLƏRDƏN

Suriya hökumətinin protesti

“F. Ç.” qəzetəsi xəbər verir ki, Suriyanın məşhur millətpərvərlərindən, Türkiyə Parlamanı məbusu Arslan ümum müharib [savaşa] və bitərəf dövlətlərə teleqraf çəkərək Parlamanın Suriya Ərəb Fraksiyası namından İngiltərə və Fransanın Suriya daxili işlərinə müdaxilələri müqabilinə protesto etmiş, Suriyanın müqəddəratını həll etməyə yeganə səlahiyyətə ədd [hesab] olunan rəyi-amm icrasını [referandum keçirilməsini] tələb etmişdir.

ŞİMALI QAFQAZIYA VƏ DAĞISTAN CÜMHURİYYƏTİ

Şimali Qafqaziya Cümhuriyyəti istiqlalıyyəti xüsusunda müzakirəyə gi-

rişmək üzrə Şimali Qafqaziya mürəx-xəsləri [nümayəndələri] gəldiklərini qəzetələrimizdə xəbər vermişdik. Bu günlərdə mürəxxəs əfəndilər general tərəfindən qəbul edilərək, əhvali-hazirə və Şimali Qafqaziya Cümhuriyyətinin gələcək müqəddəratı üçün bir çox müzakirədən sonra işbu cümhuriyyətin istiqlalıyyəti və Dağıstanlılar Hökumətinin Müttəfiq qoşunlarla əlbir işləməsi məsələsinə dair general Tomsondan müsbət cavablar almışlardır. Əsas etibar ilə Şimali Qafqaziya və Dağıstan Cümhuriyyətinin istiqlalıyyəti həlli, generalın dediyinə görə, Müttəfiqlərin sülh müşavirə məclisində qəat edilə biləcəkdir. Bu vaxtadək Şimali Dağıstanlılar Hökuməti müstəqilən (Azərbaycana tətbiq edilmiş üsullara münasib) öz mahalını idarə etmək üçün imkan bulacaqdır.

Teymurxanşuradan təşrini-saninin [noyabrın] 17-dən verilən məlumata görə, Dağıstan və Çeçenistan qövmləri nümayəndələri Qafqaziya Dağıstanlılarının Cümhuriyyəti əzasının [üzvlərinin] fəaliyyətləri barəsindəki məruzəsini dinlədikdən sonra işbu qətnaməni təsdiq etmişdir:

“On ay sükuta məcbur olmuş Dağıstan və Çeçenistan qövmləri öz hökumətlərinin fəaliyyəti sayəsində yəni-dən söz söyləməyə qadir olur. Bundan dolayı Dağıstan xalqı öz ixtiyar və amalını aşkar surətdə söyləməklə, may ayındakı elan edilmiş istiqlalıyyəti təsdiq və işbu millətlərin azadəlik və hürriyyət yoluna qədəmnihad

olmasını [qədəm qoymasını] təbrik edirlər. Dağıstan və Çeçenistan qövmləri nümayəndələri şimdiki hökumətə izhari-etimadla [etimad bildirərək] təklif edir ki, işbu sənənin kanuni-əvvəlində [dekabrınadək] demokrasi əsasları ilə bütün Dağıstan və Çeçenistan qövmləri nümayəndələrinin qurultayını çağırınsın, bu var qüvvə ilə bütün cahən hökumətləri nəzdində Dağıstan Millətləri İttifaqının Cümhuriyyətini təsdiq etdirmək qəsdı ilə təşəbbüsət və lazımı iqdamatda bulunsun [addımlar atsin].”

MÜSƏLMAN KOOPERATİVLƏRİNƏ MÜRACİƏTNAMƏ

Neçə ildən bəridir ki, bizim Bakı şəhərində Mavərayi-Bəhri-Xəzər Müstəhlilər Cəmiyyəti işləməkdədir. Bu cəmiyyətdə yalnız bircə müsəlman üzv işləyir və halonki [halbuki] həmin cəmiyyətin yüzdə həştadı müsəlman üzvdür. Bəs nədən ötrü bu cəmiyyətin idarəsində müsəlman görülməyir? Buna səbəb nə olmuş? Odur ki, bizim müsəlman kooperativləri heç icaslara öz nümayəndələrini göndərmirlər. Kooperativlərin nə qədər camaata mənəfəti olmağını hamı kooperativçilər bilirlər. İndi Bakıda yerli hökumətlə Müttəfiqlər, cəmi kooperativlərin açılmasına tərəfdardırlar.

Mən cəmi müsəlman kooperativlərinə üzümü tutub deyirəm ki, işləmək zamanıdır!

Bakıda olan ümum (açıq və bağlanmış) kooperativlər, hansılar ki, bu vaxtəcan pay pullarını kooperatsiyadan almayırlar, ixtiyarları var kooperatsiyanın iclaslarına nümayəndə göndərməyə.

Dekabr ayının əvvəlində kooperatsiyanın idarəsində Qorçakovski və Merkuryevski küçələrin küncündə Tsaturovun evində nümayəndələr iclası olacaqdır. Bu iclasda idarə və təftiş komissiyası əzası seçiləcəkdir. Bakıda mövcud yetmiş müsəlman kooperativinin hamısı nümayəndə göndərə bilərlər. Əlbəttə, bu işə kəmetinəliq etmək olmaz. Gərək nümayəndələr gəlsinlər, ta ki, müsəlmanlar dəxi bu iclasda özgələrlə bərabər iştirak edərək bari idarəyə bir ya iki müsəlman üzv intixab etsinlər [seçsinlər]. Bu idarədə gərəkdir müsəlman olsun ki, müsəlmanların şəhərdə və kəndlərdə olan kooperativlərinə köməkləri dəysin. Güman edirəm ki, idarədə bizim iki ya üç müsəlman nümayəndəmiz olsa, o vaxt bağılı müsəlman kooperativləri açılar.

Qomşu kooperativlərə baxınız. Bakının hər tərəfində Samopomoş və qeyrisidir. Bu nədəndir? Hümmətdən!

Mən cəmi yoldaşlardan təvəqqe edirəm, dekabrın əvvəli, yekşənbe [bazar] gününü yaddan çıxartmasınlar.

İndi bir müsəlman kooperativ nümayəndəsi kooperatsiyanın idarəsinə gəlsə, ona heç etinə edən, onunla danışmaq istəyən olmaz. Buna binaən [görə], gərək hümmət edib, öz nüma-

yəndələrinizi göndərəsiniz. Mən çox təəccüb edirəm ki, açıq olan kooperativlərindən ötrü keçən iclasa öz nümayəndələrini göndərməyiblər. Çox heyif olsun. Bizim bu cür işə soyuq baxmağımız... Güman edirəm ki, bu dəfə daha böylə boşluq olmasın. Kəndlər də öz nümayəndələrini göndərsinlər.

Nümayəndələr gərək əllərində kağızları olsun. Ta ki, səsləri itməsin. İclas yekşənbə günü, səhər saat 11-də açılacaqdır.

Kooperativçi

BAKI XƏBƏRLƏRİ

- Şurayi-Vükəla [Nazirlər Kabineti] sədri Bakı Bələdiyyə rəisinə xəbər vermişdir ki, yeni təsis olunan Azərbaycan Parlamentində Bakı şəhəri müsəlman əhalisindən beş nümayəndə göndərməlidir. Ona görə xahiş edir ki, Bələdiyyə Məclisinin müsəlman vəkllərini, qlasnlrını seçmək üçün iclasa dəvət etsin. Bu münasibətlə Duma sədri bu gün müsəlman qlasnlrını namizəd təyini üçün iclasa dəvət edir. Bələdiyyə rəisi isə intixabatı [seçkini] ayın birinə təyin etmişdir.

- Bir neçə İran tacirlərinin 49 cəbə [qutu] çaylarının həcz [müsadirə] edilməsi barəsində Ərzaq şöbəsinə verdikləri etiraza cavab olaraq, Ərzaq şöbəsi Bələdiyyə İdarəsinə xəbər vermişdir ki, çay sahiblərinə 400 min

rublə vermişdir. Ən yaxın zamanda pulun mabaqisini [qalanını] də verəcəyini bildirmişdir.

- “Müqəddəs Nina” məktəbi bütün valideynə elam edir [bildirir] ki, milliləşmiş ehtiyat [hazırlıq] sinfinin tədrisatı təşrinisəninin [noyabrın] 30-undan etibarən səhər saat 9-dan başlanacaqdır.

Slav-Rus Cəmiyyətində

Qafqaziyadakı Slav-Rus Cəmiyyəti, Müttəfiqlər komissarından qurultay dəvətinə icazə almışdır. Slav-Rus Cəmiyyəti Şurasının iclası təşrinisəninin 29-unda, saat 6-da iniqad edəcəkdir [açılacaqdır]. İclas, cəmiyyətlə bərabər işləyəcək təşkilatlar nümayəndələrinin iştirakı ilə olacaqdır. Şura əhvali-hazirə [mövcud vəziyyət] münasibətilə aşağıdakı düsturları qəbul etmişdir:

1. Qafqaziyadakı Slav-Rus Cəmiyyətinin başlıca məqsədi, rus-slav nəcabətli bütün əhalini birləşdirib əlaqəni möhkəmləşdirmək, millətlərin rahat və mədəniyyət yolunda, tərəqqi tapmaq yolunda çalışacaq başqa milli təşkilatlarla əlbir fəaliyyətdə bulunmaqdır.

2. Rusiyanın 1914-cü sənədəki hüddud [sərhəd] dairəsində birləşdirilməsi, millətlərin müqəddəratının kəndilərinə verilməsi və muxtariyyət idarəsi ilə ola biləcəyi ittifaq fəaliyyətinin əsası olmalıdır.

3. Dövlətin tamamilə mülkiyyəsi əleyhinə qalxısaq bütün təşəbbüsət

müqabilinə ciddi mübarizə ediləcəkdir. Millətlərin istiqlaliyyəti əsasında demokratik əsası ən lüzumlu məsələ olmalıdır.

4. Binaileyh [ona görə], Slav-Rus Cəmiyyəti millətlərin rahat yaşamasına çalışacaq hökumətlərə var qüvvəsi ilə müzahirətdə [yardımda] bulunacaqdır.

5. Hökuməti qüvvətli etməkdən ötrü məmləkətdə hərbi qüvvə saxlamalıdır.

6. Ümumrusiya Məclisi-Müəssisəni [Təsisçilər Məclisi] təşkil olanadək istiqlaliyyət elan etmiş millətin məhəlli hökumət[i], yerli əhali nümayəndələrindən təşkil etməlidir.

7. Hökumətin başlıca məqsədi anarşini bərtərəf etməklə [aradan qaldırmaqla] asudəlik hüsulə gətirməkdir.

8. Hökumətin ən başlıca fəaliyyəti torpaqsız və torpağı kafi dərəcədə olmayan kəndçilərin əhvalını nəzərə almaqla, təmin etməkdir.

9. Məmləkətin sənayesinə müvafiq, əhalinin ziraət və fəllahət [kənd təsərrüfatı sənayesi] əsbabını [imkanlarını] fərahəm etməlidir [bir yerə cəm etmək lazımdır].

10. Əhalini mədəniyyətə tərəfdar etmək qəsdilə tərəqqi və təəlisinə [ucalmasına] çalışmalı.

Lənkəranda taxıl almaq məsələsi

Təşrini-saninin [noyabrın] 27-də Lənkəranda gəlmiş Qafqaziya-Kaspi İttifaqlar Hökumətinin Xalq Təsərrüfatı Şöbəsinin müdiri, Muğan diktatu-

rasının üzvü Suxorukov Bələdiyyə İdarəsi tərəfindən Lənkəranda taxıl almağa müvəkkil edilmiş Qalantadze görmüşdür. Suxorukov demişdir ki, Qafqaziya İttifaqları Hökumətinin əmri sadir olmayınca [rəsmi surətdə əmir verilmədən], Muğandakı taxıl işləri heç bir məhəlli hökumətin əmrinə müvafiq heç kəsə verə bilməyəcəkdir.

Taxıl

Dünən Bələdiyyə İdarəsinin Ərzaq Şöbəsi Xaçmaz mövqifindəki [stansiya-sındakı] nümayəndəsindən böylə bir teleqram almışdır:

“Xaçmaza varid oldum [gəlib çatdım]. Yarın Qubaya gedirəm. Həç [müsadirə] etməkdən ötrü dəmir yolunda 25 vaqon buğda və arpa mövcuddur. Taxılı Bakıya göndərəcəyəm. Şimdilik bir vaqon kələm, bir vaqon da kartof göndərirəm. Taxılı kanunu-əvvəlin [dekabrın] birindən etibarən göndərəcəyəm. Rica edirəm ki, Nazirlər Şurası nəzdində möhtəkiqləri buraxmamaqdan ötrü təşəbbüsatda bulunasınız. Bunlar taxılın qiymətini bahalandırırlar.”

- Dünən Bakı mövqifinə 20 vaqon buğda gətirilmişdir. Bunlardan üç vaqonu vəsiqə ilə xüsusi zəvata [şəxslərə] məxsusdur. 17 vaqon isə vəsiqəsizdir. Buğdanın putuna təyin edilən 160 rubləyə üç vaqonun sahibləri razı olmadıqlarından, Ərzaq Şöbəsi üçün çalışan böyük dəyirmanlara verməyib, bazarda satmışlar. 17 vaqon buğdanın kimə məxsus olmasını bilmək üçün

tədabir ittaxaz edilmişdir [tədbirlər görülmüşdür].

Düyü

Müttəfiqlər Komandanlığının əmri mövcubincə [əsasında] İrandan Bakı üçün düyü gələcəkdir. Düyü hər ay əhali arasında 6 min put miqdarda təqsim ediləcəkdir [bölünəcəkdir]. Böyləliklə hər ay adam başı 7 ½ girvənkə düyü düşəcəkdir. 2 min putluq əvvəlinci düyü Bakıya gətirilib, Ərzaq şöbəsi anbarına təhvil verilmişdir.

Vaporlar vürudu [gəmilərin gəlişi]

Təşrini-saninin [noyabrın] 29-u saat 9 raddələrində Ənzəlidən “Salyanets” nam vapor Bakıya varid olmuşdur.

Təşrini-saninin 27-də Lənkərandan “Həmid” vaporu varid olmuşdur. İşbu vaporda bakılılardan əlavə, 314 Petrovsk qaçqınları da Bakıya gəlmişdir. Bunlar Petrovskdan təşrini-əvvəlində 25-ində çıxıb, Bakıya gəlmək istərəkən Jiloy adası yanında tutulub Sara adasına göndərilmişdir. İki həftə orada qaldıqdan sonra buraxılmışlardır.

Kəsbkarlar [Həmkarlar] İttifaqında

Təşrini-saninin 27-sində Kəsbkarlar İttifaqında Azərbaycan rəisi-cumhurdan böylə bir məktub alınmışdır:

“Milli Şura 20 təşrini-sani iclasında milli təşkilatlar və kəsbkarlar ittifaqları nümayəndələrini dəvət etməyi qət etmişdir. Binaleyh, Bakı Kəsbkarlar İttifaqı da üç nümayəndə göndərməlidir. Bununla rica edirəm ki, üç

nümayəndə intixab edib [seçib], xüsusi etibarnamələrlə Azərbaycan Parlamanına göndərəsiniz. Parlaman kanuni-əvvəlində [dekabrın] 3-ündə açılacaqdır.”

Əldə edilmiş məlumata görə, Kəsbkarlar İttifaqı Komitəsi qət etmişdir ki, Azərbaycan Parlamanına nümayəndə göndərməsin.

Fəhlə Klubunda

Türk Ocağına dəvət edilmiş Kəsbkarlar İttifaqı nümayəndəsinə Türk Ocağı xəbər vermişdir ki, Türk Ocağı, Fəhlə Klubunun Kəsbkarlar İttifaqına məxsus olduğunu inkar etməyir. Fəqət, onlarla bərabər çalışmağı daha müvafiq sanır.

Silah tapılması

Təşrini-saninin 25-də, səhər vaxtı Krasnovodski, Malakanski küçələrin küncündəki mağazalardan birinin zirzəmisində 7 dənə təzə “Berdan” tüfəngi, neçə yüz güllə və “Daşnaksut-yun” firqəsinin bəzi kağızları tapılmışdır.

Elan

“Svyataya Nina” ünəs [qız] məktəbi valideynə elan edir ki, məktəbin türk əlifba şöbəsində dərslər təşrini-saninin 30-unda, şənbə günü, saat 9-da başlanacaqdır.

288 1-1

Türk Ocağı

Cümə günü, dekabr ayının 6-sında, gündüz saat 10-da Türk Ocağının iclası-ümumisi olub, cəmiyyətin heyəti-idarəsi [idarə heyəti] intixab ediləcəkdir [seçiləcəkdir]. Türk Ocağının cəmi üzvlərinin hazır olmaları təmənnə edilir.

279 1-3

ŞURAYI-MİLLİ ƏZALARINA

Şurayi-Milli əzaları noyabrın 16-sına dəvət edilmişkən, bir çoxları hələ Bakıya gəlməmiş və nə səbəbə dəxi gəlmədiklərini bildirməmişlərdir. Şurayi-Milli rəyasəti əzayı-müşarileyhimin [haqqında danışılan üzvlərin] bəhəməhal [mütləq] dekabrın 3-də Bakıda bulunmalarını rica edir.

Şurayi-Milli rəisi:
Məhəmməd Əmin Rəsulzadə
6/6

ŞURAYI-MİLLİ İDARƏSİNDƏN

Şurayi-Milli dəftərxanasında xidmət etmək üçün türkcə və rusca bilir təcrübəli bir mütərcim lazımdır. Xahiş edənlərin Şurayi-Milli rəyasətinə müraciəti tövsiyə olunur.

Şurayi-Milli idarəsi müdiri:
Məhəmməd Said
6/5

Elan

Bakı ikinci zükur [oğlanlar] gimnaziyası cənbində [yanında] kamilən [tamamən] milliləşmiş əlifba şöbəsi açılır. Bu şöbəyə daxil olan uşaqlar türkcə təlim alacaqlar. Əhəlinin nəzəri-etinası bu milliləşmiş əlifba şöbəsinə cəlb olunaraq uşaqlarını qeyd etdirəcəklərinə ümid edirik. Qeyd etdir-mək istəyənlər məktəbin dəftərxanasına müraciət edə bilirlər.

725

Hamam

İcarə verilir Yuxarı Təzəpır caddəsində “Hacı Yunis” hamamı. Arzu edənlər, Mer-kuryevski caddədə Əşrəfovun mağazasına müraciət edə bilirlər.

277

Diş həkimi B. L. Levin

Dişlərə müalicə edir, doldurur, ağrısız çıxarır və qızıl və kauçuk üzərində süni diş qayırır. Tsitsyanovski caddə nömrə 7, Qu-bernskinin küncündə.

Qəbul edir: 9-dan 2-yə kimi; 4-dən 7-yə kimi.

280 12-1

O. A. Salmanın

Diş kabinəsi və süni diş müalicəxanası

Dişlərə və ağza müalicə edir, ağrısız çıxarır, doldurur, qızıl və kauçuk üzərində süni dişlər qayırır və qızıldan qapaqlar qayırır.

Qəbul edir hər gün saat 9-dan 2-yə kimi, 4-dən 7-yə kimi. Naberejni caddədə Dombrovski pereulokda [döngədə] Mehdi-yevin 7 nömrəli evində. Telefon nömrə 30-02.

253

Həkim Arşak Ayrəpetoviç Akopyans

Əsəbi və daxiliyyə naxoşluğuna müb-təla olanları axşam saat 3-dən 6-ya kimi qəbul etməyə başlamışdır.

Ünvan: Balaxanski caddədə nömrə 10, İstanislavski caddənin küncündən 3-üncü ev. Telefon 55-26.

Saat 3-ə kimi 32-77 nömrəli telefon ilə danışmaq mümkündür. (16-ncı xəstəxana).

256

Diş təbibəsi Altmanın diş müalicəxanası

Naxoşları qəbul edir saat 8-dən 1-ə

kimi, 4-dən 7-yə kimi, qadınları 1-dən 3-ə kimi. Dişlərə müalicə edir, doldurur, ağrısız çıxarır və qızıl və kauçuk üzərində süni dişlər qayırır. Hərbiyə, məktəblilərə və çocuqlara külli faiz edilir.

Ünvan: Şamaxinski caddədə ev nömrə 20. Aptek qarşısında. Telefon 18-73.

245

Doktor Ağahüseyn Kazimov

Əmrazı-daxiliyyəyə [daxili xəstəliklərə] mübtəla olanları qəbul edir hər gün saat 5-dən 7-yə kimi. Parapet, Şəbi İbrahimovun evində, 3-cü mərtəbə. Telefon 27-86.

244

Həkim S. L. Şklovskaya

Mamalıq və daxili ünəs əmrazını [qadın xəstəliklərini] qəbul edir. Naxoşlar qəbul olunur: səhər saat 9-dan birə və 5-dən 7-yə qədər. Ünvan: Aziatski küçədə nömrə 153, Bolşoy Marskoy və Krasnovodski küçələrin arasında. Telefon: 50-67.

Burada leyli [gəcə] yatacaqlarıyla qadın cərrahiyyə xəstəxanası mövcuddur.

209

Mama-feldşer M. K. Markoviç

Hamilə və azad olmuş qadınları qəbul edir. Bədənə dərman vurur və masaj edir. Hər gün saat 10-dan 12-yə kimi. Nijni Kladbişinski caddədə ev nömrə 89. Telefon 34-36. Burada həkim daxiliyyə və əmrazı-tənasüliyyə [cinsi xəstəliklər], qadın və cərrahiyyə naxoşları saat 3-dən 5-ə kimi qəbul edir.

240

Doktor Kamilə xanım İsmayılov

Uşaq və əmrazı-daxiliyyəsi [daxili xəstəlikləri] olan naxoşları hər gün sabah saat

10-dan 2-yədək və axşam 4-7 qəbul edir.

Adres: Armyanski 16. Telefon 56-89.

235

Doktor Rza bəy Sultanov

Paris Darülfünunundan

Qəbul edir daxiliyyə və əsəbi xəstələri hər gün saat 9-1-ədək, saat 4-7-yədək. Telefon 5-30. Adres: Parapet, Kolyubakinski küçədə nömrə 39. “Azərbaycan” qəzetə idarəsinin yanında.

237

Doktor Əliheydər Allahverdiyev

Daxili naxoşları qəbul edir səhər saat 8-dən 10-a kimi, axşam saat 4-dən 6-ya kimi. İçəri şəhərdə bağıın qarşısında Mınaretski küçə, ev nömrə 1. Telefon nömrə 36-91. Б. Минаретская ул., д. N 1. Телеф. 36-91.

236

Doktor F. S. Şteyn

Naxoşları qəbul edir səhər saat 9-dan 12-yədək, axşam saat 5-dən 7-yədək.

Mariinski və Tarqovı caddələrin kün-cündə Əşrəfovun evi, “Jorj” əksxanası. Telefon nömrə 54-44.

232

Müdir və baş mühərrir:

Ceyhun bəy Hacıbəyli

QEYD VƏ ŞƏRHLƏR

Hindistan haqqında

səh. 526. “30 təşrini-əvvəldə”: Qəzetdə səhvən “təşrini-sanidə” [noyabrda] getmişdir.

“Gildholl bələdiyyə rəisi evində verilmiş olan bir ziyafətdə...”: Burada söhbət, Londonun mərkəzi hissəsi “London-Siti”nin Bələdiyyə sədrinin (“Lord-mer”-inin) rəsmi iqamətgahı olan Gildhollda təşkil edilən ziyafətdən gedir.

“1870-ci sənədəki xətanı...”: Fransanın 1870-ci ildə Prussiyaya müharibə elan etməsi nəzərdə tutulur.

Sülh ətrafında

səh. 533. “Lakin Almaniya Hökuməti bu nəticəyə gəlir ki, fransızlar...”: Cümlə yarımçıq qalmışdır; qəzetdə belədir.

Suriya Hökumətinin protesti

səh. 533. “...Türkiyə Parlamanı məbusu Arslan...”: Livanlı siyasətçi Əmir Şəkib Arslan nəzərdə tutulur.

Müsəlman kooperativlərinə müraciətnamə

səh. 535 “Bizim bu cür işə soyuq baxmağımız...”: Burada cümlə yarımçıq qalmışdır; qəzetdə belədir.

Lənkəranda taxıl almaq məsələsi

səh. 536. Bu xəbərin mətnində qarışıqlıq və anlaşılmazlıq var. Burada söhbət, Bakı Bələdiyyə İdarəsi adından Lənkərandan ərzaq tədarükü üçün müvəkkil edilən Kalandadzenin; Qafqaz-Xəzər İttifaqı Hökumətinin Xalq Təsərrüfatı və Ərzaq Şöbəsi müdirinin müavini və Muğan diktaturasının üzvü Suxorukovla görüşməsindən gedir. Suxorukov Qafqaz-Xəzər İttifaqı

Hökumətinin müvafiq göstərişi olmadan, yerli hökumətin əmriylə Muğandakı ərzaq işlərini Kalandadzeyə təhvil verə bilməyəcəyini söyləmişdir.

O. A. Salmanın...

səh. 538. Bu elan qəzetdə yarımçıq çıxmışdır.